

vine pe ele și carnea a crescut și pielea le-a acoperit" [XXXVII, 7—10].

Mult mai complete sunt însă în această privință revelațiile lui *Daniil*. Mă gândesc la cap. XII, unde aflăm o serie întreagă de profeții cu caracter eshatologic. După ce Daniil descrie lupta împărăției lui Dumnezeu cu puterile lui Antichrist, anticipează în mod solemn mântuirea acelor credincioși cari sunt notați în cartea vieții. Mântuirea va avea loc în veacul viitor. Acesta este descris în mod apocaliptic încât pe alocurea este greu de înțeles. Veacul viitor va fi precedat de evenimentul învierii morților. Invierea va fi generală. După înviere urmează starea de fericire sau condamnare. Fiii lui Dumnezeu vor merge în viață vecinică, iar nelegiuții în cel mai îndepărtat adânc al întunericului.

Față de ideile eshatologice ale celorlalte cărți biblice, apocalipsa lui Daniil prezintă un progres însemnat. Daniil face deosebire între buni și răi. Din mormânturi se vor ridica toți, însă soarta ulterioară a lor va fi diferită.

Aceeaș învățătură o confirmă literatura biblică de mai târziu. Evlavioșii frați *Macabei* se mângăie în mijlocul suferințelor prin cuvintele: „Regele luminei ne va învia la învierea vieții eterne, pre noi cari murim pentru legile lui” [II Mac. VII, 9]; iar Iuda Macabeul face o colectă bogată pentru a înălța rugăciuni pentru păcatele eroilor naționali, cari au fost cu gândul „la înviere” [XII, 14].

Aceasta este în linii generale învățătura Vechiului Testament despre înviere. Ea se prezintă destul de lămurită; pare-că nici Mântuitorul n'a adus învățătură nouă, ci a exemplificat doar prin miracolul cel mare al învierii această dogmă a credinței.

Prof. NICOLAE NEAGA.

CATOLICISMUL ȘI CULTURA MODERNĂ.

[Urmare].

În Franța.

În sensul acesta începî nunțul Cerretti îndată după stabilirea sa la Paris negocierile cu Marraud, ministrul de interne. După cîtva timp se comunică Papei un proiect precis în cadrul legii existente. Papa îl făcî cunoscut episcopilor francezi, cerîndu-le să-și formuleze obiecțiunile. Pe baza acestui material, Congregațiunea afacerilor bisericești extraordinare tinu ședință în 28 Iulie 1922 spre a discuta proiectul. Nu prezentă însă Papei nici o propunere, așteptînd noi informațiuni cu privire la limitele și condițiunile în cari Asociațiile diecezane, de cari era vorba în proiect, pot câștiga și poseda bunuri mobiliare și imobiliare.¹ Pe baza acestui referat și pe baza informațiunilor cari trebuiau să mai sosească, Papa își rezervă sie-și personal studiul chestiunii și hotărîrea.²

Proiectul acesta al cărui autor, în linii largi, e Chapon, episcopul de Nisa, nu mai prevede o asociație pentru fiecare parohie, ci una pentru fiecare dieceză, determinînd cu grije recrutarea membrilor și raportul lor cu episcopul. Această asociație are să devină, prin devoluțiune, proprietara tuturor bu-

¹ de La Briere op. c. 319. v. Lama 591. Discuții asupra chestiunii s'au purtat încă din 1920, între Vatican și Doucet, trimisul Franței pentru pregătirea reluării legăturilor. Dar ele au fost fără rezultat, deoarece cardinalii francezi, întruniți la Roma, cereau Papei în Maiu 1920 să nu recunoască cu nici un chip legea din 1905. Nicolas Fontaine op. c. 45.

² Nicolas Fontaine, Saint-Siège, „Action française” et „Catholiques intégraux” Paris 1928, p. 47.

nurilor bisericești și parohiale din dieceză. Dreptul canonic nu permite această absorbire a persoanei juridice a parohiei, dar Papa ar avea drept să modifice dispozițiile dreptului canonic, ținând seama de împrejurări. Aceste asociații ar face aproape ireală intruziunea democrației în guvernământul Bisericii. În loc de a pune în fața parohului fiecărei parohii colectivitatea parohienilor, dispunând ea de afacerile locale religioase, se pune în fața episcopului un fel de consiliu de administrație, compus din principalii demnitari bisericești și din conducătorii societăților religioase, cu însărcinarea să gireze, într'un mod mai mult anonim și impersonal, interesele financiare, bunurilor mobiliare și imobiliare ale întregii eparhii. Legea din 1905 nu prevede cadrul asociației de cult, parohial sau diecezan sau interdiecezan, chiar dacă în intenția legiuitorului a fost cadrul parohial. E drept că și în asociațiile diecezane puterea supremă o are adunarea generală, dar cum președintele de drept e episcopul și cum aprobarea lui e necesară pentru orice hotărâre, suveranitatea adunării generale devine o simplă formalitate statutară, fără cuprins real.¹

Un inconvenient stă în faptul că legea din 1905 nu permite asociațiilor de cult, așadar nici celor diecezane, să primească legate și donațiuni, ci numai cotizații și chete pentru crearea unui fond de rezervă a cărui limită maximă o determină statul. Dacă s'ar fi format asociațiile de cult imediat după 1905 ar fi primit marile bogății ale parohiilor și diecezelor, cari au fost trecute pe seama instituțiilor laice. Acum însă, chiar cu constituirea asociațiilor diecezane, Biserica e sortită să rămână mereu săracă.²

Proiectul acesta cu alte câteva modificari — cum e aceea că asociațiile diecezane se vor ocupa numai de buget și de gestiune, neputându-se amesteca în organizarea serviciului divin și în administrarea spirituală a eparhiei, apoi aceea că adunarea generală

¹ de La Brière op. c. 324—26.

² de La Brière op. c. 327—330.

nu va putea lua nici o hotărâre despre care episcopul va informa că e contrară constituției Bisericii, și dacă totuși o va face, episcopul dându-și demisia, prin aceasta atrage dizolvarea asociației; constituindu-se prin grija episcopului alta, — a fost prezentat de Vatican guvernului, care a cerut avizul jurisprudenților, dacă nu există vre-o contradicție între asociațiile acestea și legea din 1905. Avizul acesta, dat în Aprilie 1923, fiind favorabil, guvernul francez, prezidat de Poincaré, s'a declarat cu consimțământul Camerei, de acord cu proiectul prezentat de Vatican,¹ iar Papa prin circulara „Maximam gravissimamque” adresată episcopatului francez în 18 Ianuarie 1924, constatând că garanțiile cerute de Pius X pentru salvarea caracterului ierarhic al Bisericii în respectivele asociații sunt acum date, îndeamnă la constituirea asociațiilor diecezane.² Ele însă are să fie considerate numai „ca o etapă dela care se poate înainta spre o recâștigare în mod pașnic și legal a deplinei libertăți”.³

Rămânea ca guvernul și parlamentul francez să fixeze modalitățile în cari asociațiile acestea puteau primi bunurile bisericești neacordate încă de stat altor instituții, deoarece după legea din 1905 aceste bunuri puteau trece la asociațiile de cult numai în decurs de un an [până la 9 Dec. 1906].

Intre timp sosiră însă alegerile din Maiu, cari răsturnară Blocul național și aduseră la putere cartelul fracțiunilor de stânga, cu un cabinet prezidat de Herriot. Incă în cuvântarea program, acesta anunță suprimarea legațiunii dela Vatican și aplicarea strictă a legilor laice privitoare la expulzarea congregațiilor neautorizate.⁴ Indârjirea radical-

¹ de La Brière op. c. 340—350.

² de La Brière op. c. 374—376, v. Lama 592—3.

³ v. Lama op. c. 592.

⁴ v. Lama op. c. 594. Legile acelea fiind suspendate provizor la începutul războiului, toate congregațiunile se întorseseră în Franța. René Gillouin, La politique religieuse de la France, în L'Europe Nouvelle Nr. 561 din 10 Nov. 1928 p. 1542—1547.

socialiștilor era aprinsă și de amestecul continuu al ierarhiei și clerului catolic în politică, amestec care mergea până acolo, că în ciuda îndemnurilor noului papă de a se „ralia“ regimului republican și legilor ei, îndemnuri date înainte de Leo XIII și abandonate de Pius X, aproape întreaga ierarhie sabota alăturarea de *Action française* republica și legile ei. Adunarea cardinalilor și arhiepiscopilor francezi din 6 Febr., 1924, emise d. e. o circulară în care îndemna fățiș pe credincioși să nu-și dea votul în alegerile ce vin „decât candidaților hotărâți să condamne această laicitate“, adecă aproape nici unui partid republican. A trebuit o intervenție de sus [dela nunțiu?], care să oblige pe semnatori să suprimă acest pasagiu și să retragă textul dat deja la poștă. El ajunsese totuși în câteva dieceze, așa în Toulouse și Montauban. Cardinalul Andrieu dela Bordeaux, marele ocrotitor al Acțiunii franceze, nu se putu răbda să nu comenteze cătră credincioșii săi astfel textul circularii: „Veți refuza votul vostru oricui va refuza să șteargă din codul nostru aceste legi laice...“¹

Apropiindu-se sfârșitul sesiunii parlamentare, discuția programului de politică culturală a guvernului trebui amânată până în toamnă. Expulzarea câtorva congregațiuni și ofensiva ce se pregătea, stârniră însă o reacțiune inversunată mai ales în Alsacia și Lorena, unde Herriot se gândea să suprimă concordatul din 1901 și să scoată din școli congregațiunile religioase.

Acum începu să se formeze în Franța sub conducerea generalului Castelnau organizarea unitară a catolicilor francezi în Federation Nationale catholique, care ferindu-se de politică de partid, luptă pentru dezideratele pur religioase al Bisericii.² In 22 Oct. 1924 comisiunea financiară a Camerei suprimă creditul pentru Legațiunea din Roma, iar în 21 Ian. 1925 începu marea luptă în Cameră, Briand

¹ N. Fontaine, op. c. 56 7.

² v Lama op. c. 601. Chr. W. Nr. 2 din 20 Ian. 1927 col. 91.

apărând legăturile cu papa pe motive de politică externă, Herriot combătându-le pe motivul filogermanismului papal. Cu 314 voturi contra 250 Camera s'a declarat și ea pentru suprimarea Legațiunii dela Vatican. Deoarece însă Consiliul de stat, căruia Herriot i-a trimis spre consultare chestiunea validității concordatului din 1901 în Alsacia și Lorena, s'a declarat pentru validitatea acelu concordat, guvernul a hotărât să mențină totuși la Roma un însărcinat de afaceri pentru Alsacia și Lorena, ale cărui puteri ar putea fi lărgite dela caz la caz.¹ Cardinalul arhiepiscop al Parisului Dubois și senatorul de Monzie călătoriră la Roma ca să înduplece pe papa a-și menținea nunțiatura în Paris și numai în schimbul însărcinatăului de afaceri al Alsaciei și Lorenei.²

Dar reacțiunea la Paris deveni tot mai puternică. În 10 Martie cardinalii și arhiepiscopii francezi lansară o declarație fulminantă și de o intransigență, în care se vede inspirația celor dela Action française.³ Declarând legile laicizante injuste și ateiste, manifestul cere catolicilor să adopte o atitudine mai militantă și mai energică; „pe toate terenele, în toate regiunile țării să se declare pe față și unanim rășboiu laicismului și principiilor lui, până la abolirea legilor nedrepte cari emană din el;“ între altele chiar „să se refuze votul candidaților cari nu sunt în teorie și în practică, adversarii laicismului și faptelor neutre“. A doua zi comisiunea financiară a Senatului respinge cu 17 voturi contra 14 proiectul de suprimare a Legațiunii dela Vatican. În acelaș timp episcopul Ruch din Strassburg ordonă greva școlară cu prilejul transformării unor școli catolice în școli interconfesionale.⁴ Declarația arhiepiscopilor fu obiectul unor desbateri pasionate la Cameră, sfârșind într'un

¹ v. Lama op. c. 597 Chr. W. Nr. 7—8 din 19 Febr. 1925 col. 185.

² Chr. W. Nr. 14—15 din 2 Apr. 1925 col. 330.

³ N. Fontaine op. c. 60, 153 urm. Documentul se numește „Déclaration de l'assemblée des archevêques et cardinaux de France sur les lois dites de laïcité et sur les mesures à prendre pour les combattre“.

⁴ V. Lama op. c. 599 Chr. W. Nr. 14—15 1925, col. 331.

imens scandal. Intangibilitatea legilor separației fu aprobată cu 375 voturi contra 48, iar declarația cardinalilor condamnată cu 380 voturi contra 30.¹ La 10 Aprilie guvernul Herriot fu însă trântit la Senat din cauza politicii financiare, cu 291 voturi contra 242, urmându-i cabinetul Painlevé, hotărât pentru o politică mai conciliantă și pentru menținerea Legațiunii la Vatican.²

Odată furtuna aceasta trecută, guvernele franceze ulterioare au mai luat unele dispoziții de natură să ușureze condițiile asociațiilor diecezane, să consolideze adecă regimul separațiunii.³ Astfel prin art. 112 din legea finanțelor din 29 Aprilie 1926 se permite ca „bunurile afectate de particulari, asociații, societăți, syndicate, cooperative și alte așezăminte private pentru exercițiul unui cult pot trece în decurs de un an la o asociație de cult fără a se percepe vre-o taxă pentru visteria statului.⁴

Prin legea din 9 Decembrie 1905 se permitea ca bunurile așezămintelor publice bisericesti afectate cultului divin să treacă fără să se perceapă vre-o taxă pentru visteria statului la asociațiile de cult ce se vor forma. Cum însă aceste asociații, fiind oprite de Papa, nu s'au format, bunurile neapucate să fie inventariate de stat și confiscate, Biserica le-a dat anumitor societăți private sau anumitor particulari pentruca să le scape de confiscare. Acum când asociațiile de cult se pot forma, ca să nu fie supuse la dări pentru primirea unor bunuri ce servesc tot cultului ca și înainte, Statul a adus art. de lege de mai sus.⁵

¹ Chr. W. I. c.

² V. Lama op. c. 600.

³ De notat că episcopii plictisiți de jocul de-a dute-vino al Papei, care în 1905 i-a oprit să constituiască asociațiile de cult ducând Biserica la ruină și îndușmându-i cu statul, iar acum le cere să le formeze fără a mai putea salva mult din vechile averi bisericesti și-i îndeamna să se împrietenească cu Statul, - nu s'au prea grăbit să constituiască aceste asociații, decât câțiva. René Gillouin, La politique religieuse de la France. La bataille autour des articles 70 et 71 de la loi de finances, în L'Europe Nouvelle Nr. 561 din 10 Nov. 1928, pag. 1542.

⁴ Cf. „La patrimoine des cultuelles”. L'Europe Nouvelle Nr. 446 din 28 Aug. 1926, p. 1211.

⁵ Art. cit.

Prin altă lege dela începutul anului 1929 se repartizează asociațiilor diecezane, formate după permisiunea Papei, restul de bunuri confiscate de stat dela așezămintele publice bisericesti după trecerea termenului fixat în 1905 pentru formarea asociațiilor de cult și neatribuite încă vre-unei instituții de binefacere sau de asistență. Bunurile acelea, lichidate, au fost de „450 milioane franci, dintre cari 425 milioane, fiind acordate de stat astorfel de instituții, au mai rămas 25 milioane, cari se dau acum asociațiilor diecezane.¹

O altă problemă care a preocupat în ultimii ani politica religioasă a Franței e cea a Congregațiilor. Știm că în 1901 Parlamentul votase proiectul guvernului Waldeck-Rousseau în virtutea căruia Congregațiile religioase neautorizate trebuia să-și ceară această autorizare dela Parlament. Autorizate erau până atunci numai 4 Congregații: Lazariștii, Seminarul misiunilor străine, Părinții Sfântului Spirit și Sulpicienii. Dintre cele cari au făcut cerere de autorizare, ministrul președinte Combes a făcut un referat favorabil pentru 6: Părinții albi [Pères Blancs], Misiunile africane din Lyon, Trapiștii, Cistercienzii de Lerin, Frații Sf Ioan al lui Dumnezeu [Frères de Saint-Jean de Dieu], Frații și Surorile Sfintei Marii a Asumptiunii. Parlamentul a amânat însă discutarea lor sine die. În 1904 se votează legea prin care ordinea și congre-gațiile sunt scoase cu totul din învățământ și noviciatul este interzis în țară. Începutul războiului aduce însă suspendarea provizorie a legilor laice, și Franța se umple din nou de ordine religioase.² Astfel azi starea de fapt e cu totul alta decât starea legală.

Necesitatea de-a limpezi situația, dar mai mult îngrijorarea provocată de împușinarea elementului

¹ Félix de Voqué, Les congregations missionnaires devant le Parlement, în L'Eur. Nouv. Nr. 581 din 30 Martie 1929, p. 420. Chr. W. Nr. 3 din 2 Febr. 1929 col. 145—6. Art. cit al lui R. Gillouin în L'Eur. Nouv. din 10 Nov. 1928.

² în L'Eur. Nouv. din 10 Nov. 1928 e dată o listă de peste 80.

francez în activitatea misionară și deci propagandistică, a îndemnat încă din 1922 pe Barrès să redi-jeze un proiect de lege în numele comisunii afacerilor străine, pentru a se autoriza în cadrele legilor laice existente câteva congregații misionare. Acestea sunt: Frații pentru școlile străine [Frères des écoles chrétiennes], Părinții albi, Misionarii africani din Lyon, Misionarii Levantului, Franciscanii misionari. Parlamentul n'a soluționat însă nici atunci chestiunea. Strigătele de alarmă deveniră tot mai puternice. Lipsa de noi contingente cari să împropăteze congregațiunile franceze, duce văzând cu ochii la dispariția misionarilor francezi, luându-le locul alte neamuri. Ministerul afacerilor străine, condus aproape continuu de Briand, simțea mai mult dispariția acestui covârșitor factor al influenței franceze. Școalele laice, prin cari Franța a voit să înlocuiască în străinătate școalele congregaționiste, n'au reușit să se impună. E explicabil deci pentru ce la sfârșitul lui 1928 guvernul a cerut dela Parlament autorizarea pentru 9 ordine misionare. Afară de cele 5 din proiectul lui Barrès încă pentru: Frații mariști, Picpucienii, Surorile copilului Isus de Puy, Surorile de Notre-Dame des Apôtres. Lupta parlamentară și polemicile de presă au fost neobișnuit de violente. Grupul social-democraților, care constituia o parte întregitoare a guvernului Poincaré, a răsturnat la 11 Nov. 1928 guvernul. Abia în ajunul Paștilor 1929 a ajuns să se voteze de Parlament autorizarea pentru congregațiunile amintite. Li se interzice însă acestor congregațiuni orice altă activitate care nu are în vedere misiunea externă; orice alt învățământ care nu se referă la pregătirea misionarilor le rămâne interzis. Legile laice privitoare la școală rămân întregi în vigoare.¹

[Va urma]

Dr. D. STĂNILOAE.

¹ R. Gillouin în art. cit. în L'Éur. Nouv. din 10 Nov. 1928 și L. de Voqué art. cit. în L'Éur. Nouv. din 30 Martie 1929.

UN CAPITOL. DE PASTORALĂ PRACTICĂ.

CĂSĂTORIA-DIVORȚUL.

I.

Creștinismul a proclamat indisolubilitatea căsătoriei. În sf. Scriptură aflăm nenumărate locuri care confirmă acest fapt: „Ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă”, Mat. 19, 6; „Fiecare să-și aibă femeia sa și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său”, I Cor. 7, 2; „Tot cela ce-și va lăsa femeia sa, afară de cuvânt de păcat, o face pe ea să preapăcătuiască și cela ce va lua pe cea lăsată, preapăcătuește”, Luca 16, 18 ș. a.

Cu problema căsătoriei și a divorțului s'au ocupat și Sf. Părinți în diferitele soboare, căci chestiunea aceasta are un întreg istoric, care se resumă în următoarele:

Creștinismul cu noile principii și legiuri avea să lupte și în această direcție, cu moștenirea romană plină de imoralitate. La început, dacă soțul sau soția voia să desfacă căsătoria, unul sau altul trimetea această declarație în scris — libellum repudii — și prin această declarație căsătoria era desfăcută. Această procedură era legată doar de simțul moral al celor căsătoriți.

Legea creștină modifică această concepție a timpului, face restricțiuni cari înainte nu erau; afară de adulter, numai moartea, fie fizică, fie morală sau religioasă, poate să desfacă căsătoria. Can. 48 Apost. interzice, ca soțul să-și alunge soția legitimă fără motiv legal și să-și ia alta. Astfel de soț se pedep-